

Hollanda’da Yaşayan Türk Kökenli Annelerin Çocukları İle Kurdukları İlişki Örüntülerine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi / Investigation of the Views of Mothers of Turkish Origin Living in the Netherlands about their Relationship Patterns with their Children

Raziye YÜKSEL^a, Haktan DEMİRCİOĞLU^{b*}

^a Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Gelişimi ABD, ORCID: 0000-0002-9620-9081

^b Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Gelişimi ABD, ORCID: 0000-0002-5092-1698

Araştırma

Makalesi/Research Article

Makale Bilgi/Article Info

Tarihçe/History:

Received/Alındı

05/04/2019

Revised/Düzeltildi

11/05/2019

Accepted/Kabul edildi

21/05/2019

Anahtar kelimeler:

iletişim becerileri, ihmal,
sosyalleştirme hedefleri,

ÖZ

Ebeveynlerin iletişim becerileri, aile içi ilişki örüntülerini etkileyebilmektedir. Aile içi ilişkilerin sağlıklı bir şekilde devam etmesi yoluyla ebeveyn çocuk arasında güçlü bir bağın oluşması muhtemeldir. Kendi kültürüne ait sınırlı sayıda kişinin bulunduğu bir çevrede, çocuk yetiştirme sürecinde ebeveynlerin çocukları ile ne tür ilişki örüntülerine sahip olduğu derinlemesine incelenmesi gerektiği düşünülen bir konudur. Bu kapsamda Hollanda’da yaşayan Türk kökenli annelerin çocukları ile kurdukları ilişki örüntülerine yönelik görüşlerini incelemeyi hedefleyen söz konusu araştırmanın çalışma grubunu Amsterdam’da yaşayan 14 Türk kökenli anne oluşturmuştur. Nitel araştırma yöntemlerinden etnografik araştırma modeli ile tasarlanan bu çalışmada anne görüşlerinin incelenmesi amacıyla “iletişim becerileri”, “ihmal” ve “sosyalleştirme hedefleri” temaları üzerinden annelerle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, annelerin genel olarak çocukları ile iletişim kurarken “etkin iletişim becerilerini” kullanmaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Bakım sürecinde temel sorumluluğun anneler üzerinde olduğu, annelerin günlük yaşamın koşuşturmasında çocuklarını ihmal edebildikleri saptanmıştır. Annelerin genel olarak sosyal becerilere ilişkin davranışları çocuklarında görmek istedikleri belirlenmiştir. İlgili bulgular literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

* Sorumlu yazar: raziye.yuksel@hacettepe.edu.tr

Keywords:

communication skills,
neglect, socialization goals

ABSTRACT

Communication skills of parents can affect in-family relationship patterns. It is possible that there will be a strong bond between the parent and the child through the continuation of healthy in-family relations. In an environment where there are a limited number of people from their own culture, it is an issue that should be studied in depth in the process of child rearing, which kind of relationship patterns the parents have with their children. Within this scope, this study, which aims to examine the views of mothers of Turkish origin living in the Netherlands on their relationship patterns with their children, consists of 14 Turkish parents living in Amsterdam. In this study, which is designed with the ethnographic research model of qualitative research methods, in-depth interviews were conducted with mothers through the themes of “communication skills”, “neglect” and “socialization goals” in order to examine the mother's views. As a result of the study, it was determined that mothers generally tried to use “effective communication skills” when communicating with their children. It was determined that the main responsibility in the care process was on mothers and mothers could neglect their children in the daily hassle. It is determined that mothers generally want to see behaviors related to social skills in their children. Relevant findings were discussed in the literature framework.

1. Giriş

İletişim, bireylerin birbirine bilinçli veya bilinçsiz olarak iletmek istedikleri duygu ve düşüncelerini aktardığı karmaşık bir süreçtir (Yavuzer, 2017). Bireylerin yaşamını sürdürmesi, diğer insanlarla yakınlaşması, üretken olması, çevresinde olup bitenlerle bağlantı kurabilmesi kişinin iletişim becerilerine bağlıdır (Satır, 2018). İletişim becerileri, sözel ve sözel olmayan mesajlara karşı duyarlı olma, etkin dinleme ve etkili tepki verme şeklinde özetlenebilir (Egan, 1994; Deniz, 2003; Ömeroğlu ve Kandır, 2007). Birçok becerinin yapı taşı olan bu beceriler, bireylerin büyüme ve gelişmesine paralel olarak sosyal çevredeki uyarıların ve aile içi ilişkilerin etkisiyle hızlı bir şekilde gelişip çeşitlenmektedir (Arabacı, 2011). İletişim becerisi gelişmiş olan kişiler günlük yaşamda karşılaştıkları problem durumlarıyla daha sağlıklı başa çıkabilmekte ve çevresiyle doyurucu ilişkiler geliştirebilmektedir (Deniz, 2003).

Aile ortamında kişiler arası ilişki örüntülerinin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi iletişim becerileri ile sağlanır (Özgülven, 2001; Balcı ve Yılmaz, 2016). İyi çocuk yetiştirmek isteyen ebeveyn öncelikli olarak iletişim becerilerini geliştirmelidir, bu becerilerini geliştiren ebeveyn çocuğu ile olumlu ilişkiler kurabilir (Sürücü, 2005). Aile içi iletişimde sözel ve sözel olmayan iletilere dikkat ederek, bireyler etkin iletişim becerilerini geliştirebilir. Aile içi ilişkilerin sağlıklı bir şekilde devam etmesi yoluyla; aile üyeleri birbirini anlar, aralarında kuvvetli bir bağ oluşur. Aile ortamında, bireycilik, bencillik, paylaşmama, yalnızlık, yargılama ve öfke gibi olumsuz durumların yerini karşısındaki anlamaya çalışma, birlikte karar verme, hatalara karşı tolerans gösterme gibi olumlu durumlar alır (Rose 1994; Washington 2001'den aktaran Tezel, 2004).

Yavuzer (2016), çocuk yetiştirme sürecinde başarılı olan anne babaları, çocuklarının ihtiyaçlarını sezen, onlara uygun yanıtlar veren, aşırı hoşgörülü veya katı olmayıp, çocuğa karşı esnek bir yaklaşım içinde olan, davranışlarında belirli bir devamlılık sergileyen, karşı çıkmadan önce her zaman çocuğun isteklerini dinleyen ve çocuğun sağlıklı gelişimi için ortam hazırlayan ebeveynler olarak tanımlamıştır. Buna karşılık çocuk yetiştirme sürecinde çoğu ebeveyn aile içinde sağlıklı bir iletişim ortamı yaratmak için çaba sarf etse de günlük yaşamın koşuşturmasında ebeveynliği ikinci sıraya alıp çocuklarını ihmal edebilmektedir.

(Sürücü, 2005). Ebeveynler, çocuklarının kendilerini açık ve güvenli bir şekilde ifade etmelerini engelleyici bir tutum ve davranış sergileyebilmektedirler. (Kılıçarslan,2010). Ebeveyn çocuk arasında bir takım iletişim engellerinin meydana gelmesi aile içi ilişki dinamiklerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Kendi kültürüne ait sınırlı sayıda kişinin bulunduğu bir çevrede çocuk yetiştirme sürecinde ebeveynlerin çocukları ile ne tür ilişki örüntülerine sahip olduğu derinlemesine incelenmesi gerektiği düşünülen bir konudur. Bu kapsamda söz konusu çalışma Hollanda’da yaşayan Türk kökenli annelerin çocukları ile kurdukları ilişki örüntülerine yönelik görüşlerini incelemeyi hedeflemiştir. Çalışmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Hollanda’da yaşayan Türk kökenli annelerin çocuklarıyla kurdukları iletişime yönelik görüşleri nelerdir?
2. Hollanda’da yaşayan Türk kökenli annelerin çocuklarını ihmal edip etmediklerine yönelik görüşleri nelerdir?
3. Hollanda’da yaşayan Türk kökenli annelerin sosyalleştirme hedeflerine ilişkin görüşleri nelerdir?

2. Yöntem

Türk kökenli annelerin Hollanda kültüründe çocuk yetiştirmeye yönelik görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden etnografik araştırma modeli göz önüne alınarak yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak yürütülmüştür. Etnografi, bir insan grubunu ya da bir grubun kültürünü anlama ve betimleme için gösterilen bilimsel çabaların bütünüdür (Kartarı, 2017).

2.1. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu Hollanda’nın başkenti olan Amsterdam’da en az 10 yıldır yaşayan Türk kökenli anneler oluşturmuştur ve kartopu yöntemi ile belirlenen 14 anne çalışmaya dahil edilmiştir. Kartopu veya zincir örnekleme tekniği, evreni oluşturan birimlere erişmenin zor olduğu veya evren hakkındaki bilgilerin (büyüklük ve bilgi derinliği vb.) eksik olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bu teknik, zengin veri elde edilebilecek kişi ve kritik durumlara odaklanmakta ve evrene, bu kişi ve kritik durumları takip ederek ulaşmaktadır (Patton, 2005; Creswell, 2013’den aktaran Baltacı, 2018).

Bu kapsamda çalışma grubunun oluşturulması aşamasında ilk olarak Türkiye Cumhuriyeti Rotterdam Başkonsolosluğu ile görüşülmüştür. Görüşme sonucunda, Konsolosluğun yönlendirmesi ile Türk kökenli vatandaşlara erişilebilecek dernek ve diğer kuruluşlar ile iletişime geçilerek araştırmaya gönüllü katılacak annelere ulaşılmıştır. Tablo 1. ‘de annelerin demografik özellikleri yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların demografik özellikleri

Katılımcı	Yaş	Çalışma Durumu	Evlilik Süresi	Çocuk Sayısı	Hollanda’da Yaşama Süresi
A.1.	41	Çalışıyor	29	2	40
A.2.	40	Çalışıyor	22	1	21
A.3.	47	Çalışmıyor	27	3	28
A.4.	49	Çalışmıyor	30	3	29
A.5.	47	Çalışmıyor	27	2	27
A.6.	45	Çalışmıyor	23	3	42
A.7.	39	Çalışmıyor	22	4	12
A.8.	46	Çalışmıyor	25	3	25
A.9.	41	Çalışmıyor	21	6	21
A.10.	29	Çalışmıyor	10	3	29

A.11.	45	Çalışıyor	27	4	27
A.12.	40	Çalışmıyor	19	3	19
A.13.	33	Çalışıyor	18	3	18
A.14.	41	Çalışıyor	22	4	34

Çalışmaya katılan annelerin yaş ortalamasının 41,6 olduğu, annelerin %29'unun çalıştığı, %71'inin herhangi bir işte çalışmadığı görülmektedir. Annelerin toplam evlilik sürelerinin 10 ile 30 yıl arasında olup çocuk sayısının bir ile altı arasında değiştiği; annelerin Hollanda'da yaşama sürelerinin en az 12 en fazla 40 yıl olduğu görülmektedir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmada, araştırmacılar tarafından geliştirilmiş demografik bilgi formu ve “iletişim becerileri”, “ihmal” ve “sosyalleştirme hedefleri” temalarını içeren altı açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, Rohner tarafından geliştirilen Varan (2003) tarafından geçerlik güvenirlik çalışması yapılan Ebeveyn Kabul Red Ölçeği sıcaklık/şefkat, ihmal ve ayrışmamış red alt boyutlarındaki maddelerden yola çıkarak araştırmacılar tarafından oluşturulmuş olup sorulara ilişkin uzman görüşü alınmıştır.

2.3. Veri Toplama Süreci ve Analizi

Bireysel görüşmelerin öncesinde çalışmanın amacı ile ilgili bilgiler katılımcılar ile paylaşılmış, katılımcılardan araştırmaya gönüllü katıldıklarına dair onay ve ses kaydı için izin alınmıştır. Ses kaydına izin vermeyen katılımcılar ile yapılan görüşmelerde cevaplar not edilmiştir. Her bir görüşme yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Ardından içerik analizine geçilmiştir. Analiz sürecinde görüşüne başvurulanan annelere birer kod numarası verilerek (A1., A2.) ses kayıtları ve yazılı formlar deşifre edilip çözümlenmiş, çözümlenmeler sonrası annelerin ifadelerinin benzerliğine göre kategoriler oluşturulmuştur. Görüşme tekniği ile elde edilen veriler sayısallaştırılarak frekans tabloları üretilmiştir.

3. Bulgular

Bu çalışmada bulgular “iletişim becerileri”, “ihmal” ve “sosyalleştirme hedefleri” olmak üzere üç farklı boyutta ele alınmıştır.

3.1. Türk kökenli annelerin çocuklarıyla kurdukları iletişime yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Annelere “Çocuğunuzla iletişim kurarken nelere dikkat edersiniz?” sorusu sorulduğunda, annelerin verdiği yanıtlar doğrultusunda dokuz farklı davranış biçimi belirlenmiştir. Bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Annelerin çocuklarıyla iletişim kurarken dikkat ettiği durumlar

Kategori	Katılımcı	Frekans
Göz kontağı kurma	A9, A10, A13, A14	4
Yaşa uygun dil seçme	A6, A10, A14	3
Kırmadan incitmeden konuşma	A8, A11	2
Empati	A3, A12	2
Gelişim dönemi	A6	1
Fiziksel temas	A9	1
Açık seçiklik	A12	1
Taleplerde karşılıklılık	A12	1
Ses tonu	A4	1

Tablo 2 incelendiğinde annelerin çocuklarıyla iletişim kurarken, sıklıkla göz kontağı kurmaya (f4), yaşa uygun dil seçmeye (f3), kırmadan incitmeden konuşmaya (f2) ve empatiye (f2) dikkat ettikleri görülmektedir. Bu bulgu üzerinden, annelerin çocukları ile iletişim kurarken sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerine dikkat ettikleri söylenebilir. Annelerin kendi ifadelerinden birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Çocuğumla iletişim kurarken başta onun seviyesine inerek büyükse veya ergense özellikle ona çok dikkat ederim. O hangi seviyede şu an ona dikkat ederim. Ona göre iletişimimi kurarım (A6).”

“Gözlerine bakmayı onun seviyesinde olmayı, biraz eğilerek onunla konuşmayı. En büyük çocuğum sekiz ortadaki dört sonra iki yaşında. Hepsini de aynı şekilde konuşuyoruz zaten onların seviyesine eğilerek gözlerine bakarak, zor kelimeler, cümleler kurmayarak onların anlayacağı şekilde anlatmaya çalışıyorum (A10).”

“İletişim kurarken dinlemeyi ve büyüklerle konuşurken yüzüne bakarak konuşmayı, küçüklerde ise onun seviyesine inip de konuşmaya dikkat ederim (A14).”

Yapılan görüşmeler sırasında altı çocuğa sahip bir anne; çocuklarıyla iletişim kurarken dikkat etmesi gerektiğini düşündüğü durumları, sözel olarak ifade etmiş ancak uygulama sırasında bu bilgilerini uygulamakta güçlük çektiğini belirtmiştir. Annenin görüşü aşağıdaki gibidir:

“Çok şey biliyorum ama uygulamak çok zor. Mesela kurslarda bize öğrettiler ki gözüne bakacaksın, eğileceksin, boyuna geleceksin, dokunacaksın. Çok şeyler, bunları yine de uygulayabiliyorum ama dinlemediğinde ceza vereceksin, tutarlı olacaksın, hayır dediğinde evete dönmeyeceksin, yoksa ona ağlayarak eveti öğretiyorsun. Her şeyi biliyorum ama uygulamada çok zor. Anne olunca çok zor (A9).”

Annelere “Çocuğun bakımından genel anlamda anneler sorumludur.” görüşüne katılıp katılmadığı sorusu sorulduğunda, bu görüşe katılmayan annelerin (f6) katılan annelerden (f4) daha fazla olduğu görülmüştür. Bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Annelerin çocuğun bakımından sorumlu olan ebeveyne ilişkin görüşleri

Kategori	Katılımcı	Frekans
Yanıt evet ise		
Biyolojik ihtiyaçlar	A6, A11	2
Anne çocuk arasındaki bağ	A8	1
Ebeveynlikteki önem sırası	A7	1
Yanıt hayır ise		
Annenin çalışma durumu	A4, A13	2
Eşit düzeyde sorumluluk	A1, A5	2
Psikolojik ihtiyaçlar	A9	1
Ebeveynler arası destek	A2	1

Tablo 3 incelendiğinde, çocuk bakımından genel olarak kendilerinin sorumlu olduğunu düşünen annelerin çocuklarının biyolojik ihtiyaçlarını (f2) daha fazla dile getirdiği; bu görüşe katılmayan annelerin ise ebeveynler arası eşit sorumluluğa (f2) ve annenin çalışma durumuna (f2) vurgu yaptığı görülmektedir. Bu bulgu üzerinden çocuğun bakımından genel olarak tek ebeveynin sorumlu olduğunu düşünen annelerin fizyolojik gereksinimleri ve bağlanma yapısını, her iki ebeveynin de sorumlu olduğunu düşünen annelerin ise psikolojik gereksinimleri ve sosyal destek kavramını ön planda tuttuğu ifade edilebilir. Annelerin kendi ifadelerinden birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Küçükken evet katılırım. Çünkü o anda sana muhtaç, yemeye muhtaç, gezmeye muhtaç. En azından 18 yaşına kadar bir

şekilde sana muhtaç. Aslında bir ömür boyu diyebilirim (A11).”

“Anne bir şeyler verebiliyor ama babalar da bir şeyler verebilir yani vermese bile yaşadığı şeylerden örnek olabilir. Çocuklar çok gözlemci oluyorlar. Çünkü senin anlattığından çok hareketlerine bakıyorlar yaşam şekline bakıyorlar o yüzden mesela bir erkek çocuğu için babasını daha çok örnek aldığını düşünüyorum. Belli bir yaşa kadar bir şeyler verebiliyorsun evet ilkokul altı yedi yaşına kadar ama ilkokul sonrası o kadar çok babasına özeniyor ki çocuk o yüzden ben eşit olduğuna inanıyorum sırf annelerin verdiğiğine inanmıyorum yani benim görüşüm (A5).”

“Babalar da ilgilenmeli anne çalışıyorsa mesela babanın zamanı varsa baba da bakmalıdır. Ben uzun süre yoğun bir işte çalıştığım için babası o sırada çalışmıyordu, eşim ilgilendi çocuklarımızla (A4).”

“Bir yemeğini yedirmek, kıyafetini giydirmek anne bunlara bakabilir ama sevgi konusunda anne yeterli olmuyor. Baba da gerekiyor amca da teyze de (A9).”

Annelere “Çocuğunuz sizinle bir şeyler paylaşmak istediğini hissettiniz ama çekiniyor ne yaparsınız?” sorusu sorulduğunda, annelerin verdiği yanıtlar doğrultusunda 10 farklı davranış biçimi belirlenmiştir. Bulgular Tablo 4.’te sunulmuştur.

Tablo 4. Annelerin çocuklarının paylaşmaktan çekindiği bir durum karşısında gösterdiği davranışlar

Kategori	Katılımcı	Frekans
Uygun ortam yaratma	A4, A6, A9, A10, A11, A12, A13	7
Zaman tanıma	A6, A9, A11, A12	4
Fiziksel ortamın uygunluğu	A1, A3, A13	3
Rahatlatma	A2, A12, A13	3
Örnek sunma	A5, A11	2
Yumuşak dil kullanımı	A4, A12	2
Açık seçiklik	A1	1
Fiziksel temas kurma	A10	1
Ağzını arama/Yoklama	A10	1
Yoğun çaba ve ısrar	A14	1

Tablo 4 incelendiğinde, çocukların paylaşmaktan çekindiği bir durum karşısında annelerin uygun ortam yaratma (f7), zaman tanıma (f4), fiziksel ortamı uygun hale getirme (f3), rahatlatma (f3) gibi davranışları sıklıkla tercih ettikleri görülmektedir. Bu bulgu üzerinden annelerin büyük bir çoğunluğunun paylaşılması zor olan bir konuda çocuklarına karşı anlayışlı ve sabırlı bir tutum sergileme eğiliminde olduğu ifade edilebilir. Annelerin kendi ifadelerinden birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Zaman ayırırım. O an o konuyu konuşmıyorsak başka bir zaman yaratmaya çalışırım. Onu biraz zamana yaymak gerekiyor. Çekiniyor olabilir o yüzden birkaç gün bekletip zamana yayararak konuşmak gerekiyor. Ama onu öğrenmeden de bırakmam. Çünkü çok meraklıyım (A9).”

“Konu açarım, o konuya girmek için başka şeyler konuşurum. Ne bileyim daha çok şaka, erkek olduğu için zaten espri ile başlarız konulara sonra konu oraya doğru geliyor zaten (A2).”

“Ya ima ederim ya sessiz kalırım ya da bazı şeyler uydurmaya çalışırım onun benimle paylaşması için. Bildiğim halde sessiz kaldığım olur çünkü onun anlatmasını beklerim (A11).”

“Hemen üzerine gitmem, daha rahat bırakırım. Kendi haline bırakırım, uygun bir ortam hazırlarım, onun daha rahat hissedebileceği, hani tam olarak neyin var anlat bana şeklinde değil de sohbetle başlayıp onun açılmasını sağlarım (A12).”

“(Gülerek) Sıkıştırırım. Anlatana kadar denerim. Genelde başarılı olduğumu düşünüyorum (A14).”

Annelere ‘‘Çocuğunuzu yaşıtlarıyla kıyasladığınız oluyor mu? Oluyorsa hangi konularda kıyasladığınızı düşünüyorsunuz?’’ sorusu sorulduğunda, kıyasladığını belirten annelerin (f6), kıyaslamadığını belirtenlerden daha fazla (f5) olduğu görülmektedir. Bulgular Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Annelerin çocuklarını başka çocuklarla karşılaştırmaya yönelik görüşleri

Kategori	Katılımcı	Frekans
Yanıt evet ise		
Akademik beceriler	A5, A8, A11, A12, A13	5
Duygusal zeka	A2	1
Motor beceriler	A2	1
Kıyafet seçimi	A8	1
Yanıt hayır ise		
Bireysel farklılıklar	A10, A14	2
Sosyal duygusal gelişime etki	A6	1
Empati	A4	1
Talepler arası farklılıklar	A9	1

Tablo 5 incelendiğinde, annelerin genellikle akademik beceriler (f5) konusunda çocuklarını yaşıtlarıyla kıyasladığını dile getirdiği; çocuklarını diğer çocuklarla karşılaştırmadığını belirten annelerin ise çocuk gelişiminde bireysel farklılıkları (f2) vurguladığı görülmektedir. Bu bulgu üzerinden karşılaştırma yapmayan annelerin çocukları ile iletişim kurarken ‘‘biricik olma’’ durumunu önemsedikleri ifade edilebilir. Annelerin kendi ifadelerinden birkaçı aşağıdaki gibidir:

‘‘İster istemez oluyor. Eğitim konusunda çok kıyaslayabiliyorsun. Diğer konularda çok olmadı beni üzecek bir tavırları da olmadı ya da bana öyle geliyor. Eğitim konusu kendim yapamadığım için çocuklar daha fazlasını yapmasını istedim. Sadece istedim ama çok da bir şey yapamadım (A5).’’

‘‘Olmuyor olmaz mı? Hangi anne yapmıyor bunu? ‘Anne sekiz aldım diyor çocuk, komşunun çocuğu on almış’ diyor bazı anneler. Yani genellikle ders konusunda oluyor. Bir de benim kızım açtıktı. Arkadaşı M. vardı mesela onun annesi İslami yoldan daha bilinçliydi. Bazen kızıma diyordum hani M.’ye bak bir de sana bak. Çok şükür iki senedir oda tesettüründe. (A8).’’

‘‘Yok öyle şey, yok. Bu durumun çocuğa zararlı olacağını düşünüyorum (A6).’’

‘‘Kıyasladığım olmuyor. Çünkü bence her çocuk tek başına farklıdır hiçbir şekilde kıyaslama gereksinimi duymuyorum (A10).’’

‘‘Yok fazla kıyaslamam. Her çocuk kendince farklı. Burada Hollanda’da kıyaslama çok yapılmıyor Türkiye’deki kadar (A14).’’

3.2. Türk kökenli annelerin çocuklarını ihmal edip etmediklerine yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Annelere ‘‘Günlük yaşamın koşuşturmacasında çocuğunuzu ihmal ettiğiniz oluyor mu? Evetse sizce bunun nedeni nedir?’’ sorusu sorulduğunda, ihmal ettiğini düşünen annelerin verdiği yanıtlar doğrultusunda 11 farklı ihmale yol açtığı düşünülen davranış belirlenmiştir. Bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Annelerin çocuklarını ihmal edip etmediklerine yönelik görüşleri

Kategori	Katılımcı	Frekans
Yanıt evet ise		
Annenin çalışma durumu	A1, A4, A13, A14	4

Randevu/ Görüşmeler	A6, A7, A10	3
Zamanı yapılandırmada güçlük	A9, A12	2
Mahalle/komşuluk ilişkileri	A5	1
Geniş aile yapısı	A5	1
Çok sayıda çocuk sahibi olma	A9	1
Hollanda'ya alışma süreci	A5	1
Ehliyetin olmaması	A3	1
Ekonomik beklentiler	A12	1
Fiziksel yorgunluk	A13	1
Monoton yaşam	A11	1
Yanıt hayır ise		
Annenin çalışmaması	A2, A8	2
Tek çocuk sahibi olma	A2	1

Tablo 6 incelendiğinde çocuklarını ihmal ettiğini düşünen anneler; çalışma durumu (f4), randevu/görüşmeler (f3), zamanı yapılandırmada yaşadığı güçlük (f2) durumlarını sıklıkla vurgulamaktadır. Bu bulgu doğrultusunda, annenin herhangi bir işte çalışıp çalışmaması durumunun çocuğu ihmal etme davranışını etkileyebileceği görülmektedir. Katılımcıların demografik özellikleri dikkate alındığında; herhangi bir işte çalışan annelerin (f5) neredeyse tamamı, kendilerinin çalışma durumunun ihmale yol açtığını belirtmektedir. Gönüllü olarak çalışan annelerden yalnızca biri, çocuğunu ihmal etmediğini ifade edip tek çocuk sahibi olması (f1) durumunun çocuğu ile yeterli ve kaliteli zaman geçirebilmesini sağladığını belirtmiştir. Annelerin kendi ifadelerinden birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Oluyordur illaki. İhmal... Şimdi benim altı tane çocuğum var hepsine adaletli bir şekilde zaman ayırmak istiyorsun. Ama şöyle bir şey var birisinin bir problemi var ona daha fazla zaman ayırman gerekiyor. Diğerinde her şey normal. Bu şekilde olunca onun zamanından ona verebilirsin. Bu şekilde adaletli biraz adaletli olmak istiyorsun. Ama hani buna rağmen benim bir tane oğlumdan çok fazla sitem duyuyorum. Bana çok az zaman ayırıyorsun diye. O zaman diyorum ki daha çok zamana ihtiyacı var onun. Yani bilmiyorum (A9).”

“Çok. Ben ilk geldiğimde çocukları çok ihmal ettim. İlk geldiğimde 12 sene kayınvalidemle oturdum. Çocuklara yararlı olayım derken onları çok ihmal ettiğim oldu. Çok oldu evet. Büyüklere daha çok zaman ayırdım bu yüzden oldu. Çok üzüyor bu beni. O zaman çok fark etmedim ama şu anda çok üzüyor. Benim ailem Türkiye’de olduğundan bu süreçte çocuklarım hep destekçim gibi oldu. Çocukları ihmal ettiğim oldu daha çok kaliteli zaman geçirmek isterdim. Türklerin olduğu kalabalık bir mahallede oturuyordum her an zilime basılabilir bir şeydi insanlarla haşır neşir olurken çocukları çok ihmal ettiğim oldu. (A5)”

“Kesinlikle düşünüyorum. Başka şeylerin herhalde, neden bilemiyorum ki neden. Şu anda kendimi örnek olarak alayım. Çok fazla şey yapmak istememiz belki de her şeye yetişmek istemememiz. Ekonomik olarak belirli bir seviyede olmak istememiz. Hayatın değişmelerini, gelişmelerini, teknolojiyi takip etme isteklerimiz. Bunlar hani 24 saat günlük yaşantımız ama her şeye yetişmek istediğinde, her şeyi yapmak istediğin zaman o saatlerin çoğunu bunlara ayırırsan çocuklarına vakit kalmayabiliyor bazen, ihmal edebiliyorsunuz (A12).”

“Oluyor. Evet ihmal ettiğimi düşünüyorum. Bunun sebebi çok çalışmak, bazen istesen de zaman ayıramıyorsun. Ayıramadığım için de bazen strese ve sıkıntıya giriyorum. İnsanın elinde olmadan oluyor. Mesela bizim kendi iş yerimiz var, ister istemez sabah sekizden akşam beşe kadar çalışmıyorsun, gerektiğinde saat altıya yediye kadar çalışıyorsun. Elinde olmayan bir durum açıkçası kendi işin olduğu için bırakıp gidemiyorsun. Bazen de yine kendi işimiz olduğu için yoğun olmayan bir günde işimi bırakıp eve çocuklarımın yanına gelebiliyorum. Ama bazen elinde olmadan ihmaller olabiliyor (A14).”

“Ben kendimi ihmal ettim onları hiç ihmal etmedim. Çalışmadığım için ben kendim annesiz büyüdüm yani onlara her şeylerini destek olmak için çabaladım. Ya en son çocukta özellikleri yani zaman geçtikçe insan daha fazla anne olduğunu hissediyor ayakkabısına varana kadar ben bağlıyordum (A8).”

3.3. Türk kökenli annelerin çocuklarını sosyalleştirme hedeflerine yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Annelere “Çocuğunuzun herhangi bir özelliğini değiştirmek ister misiniz?” sorusu sorulduğunda, annelerin çocuklarının birtakım özelliklerini değiştirmek istediği gözlenmiştir. Bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Annelerin çocuklarında var olmasını istedikleri özellikleri

Kategori	Katılımcı	Frekans
Sosyal özellikler	A1, A5	2
Özgüven duygusu	A6, A11	2
Karakterli duruş	A5, A13	2
Duygusal zeka	A2	1
Problem çözme becerileri	A2	1
İletişim becerileri	A4	1
Yemek yeme alışkanlıkları	A7	1
Sabretme yeteneği	A9	1
Yönergeleri dinleme, yönergeler uyma	A10	1

Tablo 7 incelendiğinde annelerin genel olarak çocuklarının sosyallik (f2), özgüven (f2), karakterli duruş (f2) gibi özelliklere sahip olmalarını daha çok istedikleri görülmektedir. Bu bulgu üzerinden annelerin bakış açısıyla çocukların sosyal duygusal açıdan desteklenmeye ihtiyaç duydukları düşünülmektedir. Annelerin kendi ifadelerinden birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Oğlumun biraz daha aktif olmasını isterim, kızımın da biraz daha durgun olmasını isterim. Biri çok aktif biri çok durgun. Dengeli olmasını isterim. Kızıma kalsa kek yapalım, slime yapalım şunu yapalım bunu yapalım durmayalım, resim çizelim gibi. Oğlum da oturalım televizyon izleyelim. Hani tam ortasını bulmak lazım aslında. O da yok bizde. Bunları değiştirmek isterdim (A1).”

“Çocuklarımın yine sohbet ettiğimiz gibi burada büyümenin verdiği biraz güvensizlik yani güvensizlik derken özgüven demek istedim yanlış söyledim. Özgüvenlerinin zayıf olduğunu düşünüyorum. Mesela biraz daha özgüvenlerinin yüksek olsun istiyorum. Mesela burada Türkiye’den araştırma yapmak istiyorlar bende açarım telefonu ama ben istiyorum ki kendileri çabalasınlar kabiliyet kazansınlar, gerçekleri öğrensinler, kendileri de bunu yapabilsinler istiyorum. En çok bunu isterim daha çok özgüvenleri yüksek olan çocuklar (A6).”

“Üç çocuğumun da farklı özelliklerini değiştirmek isterim. Büyük kızım çok içine kapanık mesela, onun daha girişken olmasını beklerim. Oğlum da çok girişken onun da biraz sakin olmasını isterim, çok hareketli. Küçük kızım daha küçük, hiçbir şeyin farkında değil. Onun bir şeyini değiştirmek istemem (A14).”

4. Tartışma ve Sonuç

Türk kökenli annelerin Hollanda kültüründe çocuk ile kurdukları ilişki örüntülerine yönelik görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışma, “iletişim becerileri”, “ihmal” ve “sosyalleştirme hedefleri” temaları üzerinden ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

İletişim becerileri teması altında, annelerin çocuklarıyla iletişim kurma becerilerine, çocuğun bakımından sorumlu olan

ebeveyn, paylaşılması güç olan konular ve çocuklarını yaşlıları ile kıyaslayıp kıyaslamadığına yönelik görüşleri değerlendirilmiştir. Annelerin genel olarak çocukları ile iletişim kurarken çocukların genel anlamda gelişim dönemlerine dikkat ettikleri, açık sade ve anlaşılır bir dil kullandıkları, çocukları ile göz kontağı kurdukları, fiziksel temasa önem verdikleri ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, literatür genelinde anne çocuk iletişim becerilerini kapsar niteliktedir (Temiz ve Çağdaş, 2015; Noller ve Callar, 1990). Çalışmada bazı anneler çocuğa yönelik biyolojik ihtiyaçların karşılanmasında kendi rollerinin daha önemli olduğunu ifade ederek genel anlamda çocuklarının bakımından kendilerinin sorumlu olduğunu belirtmiştir. Çocuğun bakımından genel anlamda tek ebeveynin sorumlu olmadığını belirten anneler; annenin çalışma durumu, çocukların psikolojik ihtiyaçları gibi nedenlerden dolayı bakım sürecinde her iki ebeveynin de eşit düzeyde sorumluluk alması gerektiği görüşünü savunmuştur. Hoffman (1974), aile içi ilişkilerde karşıt ebeveyn cinsiyet rolüne ilişkin yapmış olduğu araştırmasının sonucunda, babaların çocuk bakımında başlıca sorumluluğu nadiren ele aldığı ancak annenin çalışıyor olması durumunda günlük çocuk bakım rutinine daha aktif katılma eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Türkiye’de yapılan araştırmalarda, çocukların fiziksel bakımından annelerin sorumlu olduğu, babaların gelir sağlayıcı konumunda olduğu, çocuğun eğitimi konusunda alınan kararlarda fikir alışverişi yaptıkları belirlenmiştir (Evans, 1997; Ögüt, 1998’den aktaran Kuzucu, 2016). Çalışmada anneler her ne kadar çocuk bakımında karşıt ebeveynin de eşit düzeyde görev ve sorumluluk alması gerektiğini belirtmiş olsa da yapılan görüşmeler sonucunda genel anlamda annelerin üzerinde daha büyük bir sorumluluk olduğu ortaya konmuştur. Bu büyük sorumluluğun altında yatan temel etmenlerden birinin, babanın mevcut bir işte, yoğun olarak çalışıyor olması ve çocuğunun rutin aktivitelerini yerine getirebilecek yeterli zamanın olmaması durumu olduğu düşünülmektedir. Crouter ve arkadaşlarının (1987) babanın çalışma saatlerinin uzun olması, çalışma koşullarının esnek olmaması gibi durumlarda babanın çocuk bakımı sürecine katılımını olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir.

Annelerin çocuklarını genel olarak akademik beceriler, kıyafet seçimi, motor beceriler, duygusal zeka gibi konularda yaşlılarıyla kıyasladıkları belirlenmiştir. Çocukluk döneminde annenin ısrarlı bir tutum benimseyip çocuğunu başkalarıyla kıyaslayarak, onlardan daha başarılı olmalarını beklemenin çocuklar üzerinde bir baskı, doğal olarak stres ve kaygı oluşturmaktadır (Yeşilyaprak 1989’dan aktaran Erzeybek, 2015). Bu doğrultuda, çalışmada çocuğunu kıyasladığını belirten annelerin çocuklarının çeşitli açılardan engellenme hissi ve baskı yaşayabileceği ifade edilebilir. Bu engellenme ve baskının ebeveyn çocuk arası ilişki örüntüsünde birtakım çatışmaların ortaya çıkmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

İhmal teması altında annelerin günlük yaşamın koşuşturmasında çocuklarını ihmal edip etmediğine yönelik görüşleri değerlendirilmiş olup annelerin çocuklarını belli durumlarda ihmal ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Annenin mevcut bir işte çalışıyor olması, zamanı yapılandırma güçlüğü, Hollanda’ya alışma süreci, randevu/görüşmeler, çok sayıda çocuk sahibi olma, geniş aile yaşantısı gibi durumların ihmale yol açtığı tespit edilmiştir. Bu tespit doğrultusunda ihmalin düzeyinin annelerin çocuklarıyla kurduğu ilişkinin kalitesini belirlemede önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Bireyin, aile üyeleri ile kaliteli ve iyi vakit geçirebilmesi, ailede yaşanan problemlere etkili çözüm önerileri üretebilmesi, aile üyeleri arasındaki yakın ve destekleyici ilişkiler, güvenli bir çevrede yaşama gibi olanaklar bireylerin ailesel düzeydeki yaşam kalitesini belirlemektedir (Andrews ve Withey, 1976; Campbell, Converse ve Rodgers 1976’den aktaran Özmete, 2010). Bu görüşler araştırmacıların yorumunu destekler niteliktedir.

Sosyalleştirme hedefleri teması altında annelerin çocuklarında var olmasını istediği özelliklere ilişkin görüşleri değerlendirilmiş olup annelerin duygusal zeka, iletişim becerileri, özgüven duygusu, karakter özellikleri, yönergeleri dinleme, uyma gibi sosyal duygusal gelişimle ilgili olduğu düşünülen temel özellikleri değiştirmek istediği belirlenmiştir. Hastings ve Grusec (1989) sosyalleştirme hedeflerini, ebeveynlerin değer verdikleri ve çocuklarında görmek istedikleri özellikler olarak tanımlamıştır. Avustralya’da yaşayan Türk göçmen ve Avustralyalı annelerle yapılan bir araştırmada Türk annelerin itaat/uyma, söz dinleme gibi davranışlara Avustralyalı annelerle karşılaştırıldıklarında daha fazla önem verdikleri belirlenmiştir. Bu bulguya paralel olarak çalışma grubunu oluşturan annelerin bir kısmının itaat/uyma gibi davranışları çocuklarında görmek istedikleri, diğer annelerin ise sosyal becerilerle ilişki davranışları çocuklarında görmek istediği belirlenmiştir (Yağmurlu ve Sanson, 2004 ‘ten aktaran Yağmurlu, B., Çitlak, B., Dost, A. ve Leyendecker, B. 2009). Yağmurlu ve Sanson’un (2004) araştırması, çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir ancak Hollanda’da yaşayan Türk kökenli ebeveynlerin sosyalleştirme hedeflerine ilişkin niceliksel araştırmaların

yapılmasının bilime katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, çalışmaya katılan Hollanda’da yaşayan Türk kökenli annelerin çocukları ile ilişki örüntülerine yönelik yapılmış olan “iletişim becerileri”, “ihmal” ve “sosyalleştirme hedefi” temaları üzerinden yapılmış görüşmeler doğrultusunda, annelerin genel olarak çocukları ile iletişim kurarken “etkin iletişim becerilerini” kullanmaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Bakım sürecinde temel sorumluluğun anneler üzerinde olduğu, annelerin günlük yaşamın koşuşturmasında çocuklarını ihmal edebildikleri saptanmıştır. Annelerin genel olarak sosyal becerilere ilişkin davranışları çocuklarında görmek istedikleri belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Arabacı, N. (2011). Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracı'nın (ABÇİDA) geliştirilmesi ve anne-baba çocuk iletişiminin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, S., ve Yılmaz, M. (2016). Çocukları anaokuluna devam eden annelere verilen iletişim becerileri eğitiminin ailenin işlevlerine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(14), 17-23.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7(1), 231-274.
- Crouter, A. C., Perry-Jenkins, M., Huston, T. L., ve McHale, S. M. (1987). Processes underlying father involvement in dual-earner and single-earner families. *Developmental Psychology*, 23(3), 431.
- Deniz, İ. (2003). İletişim Becerileri Eğitiminin İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin İletişim Becerisi Düzeylerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Egan, G. (1994). Psikolojik danışmaya giriş. (Çev. Füsün Akkoyun). Ankara: Form Ofset.
- Erzeybek, B. (2015). Anne Babaların Çocuk Yetiştirirken Benimsedikleri Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Hastings, P. D., ve Grusec, J. E. (1998). Parenting goals as organizers of responses to parent-child disagreement. *Developmental Psychology*, 34(3), 465-479.
- Hoffman, L. W. (1974). Effects of maternal employment on the child: A review of the research. *Developmental Psychology*, 10(2), 204.
- Kartarı, A. (2017). Nitel düşünce ve etnografi: etnografik yöntem düşünsel bir yaklaşım. *Moment Dergi*, 4(1), 207-220.
- Kılıçarsan, F. (2010). *Çocuğumu Nasıl Eğitmeliyim?* (2. Basım) Nobel Kitapevi: Ankara.
- Kuzucu, Y. (2016). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 79-91.
- Noller, P. ve Callan, V.J. (1990). Parent perceptions of family cohesion and adaptability. *Journal Of Adolescence*, 9(1), 97-106.
- Ömeroğlu, E. ve Kandır, A. (2007). Bilişsel Gelişim. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (2001). Ailede İletişim ve Yaşam. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özmete, E. (2010). Aile Yaşam Kalitesi Dinamikleri: Aile İletişimi, Ebeveyn Sorumlulukları, Duygusal, Duygusal Refah, Fiziksel/Materyal Refahın Algılanması. *Journal of International Social Research*, 3(11).
- Satır, V. (1988). *İnsan Yaratmak: Aile Terapisinin Başyapıtı* (Çev. Selim Yeniçeri). İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Sürücü, Ö.G.A. (2005). Anne-baba çocuk iletişimi. *Öğretmenin Dünyası*, 169-180.
- Temiz, G. ve Çağdaş, A. (2015). Anne çocuk iletişim becerileri eğitiminin çocukların duyguları tanıma becerilerine etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 17(1), 87-105.
- Tezel, A (2004). Aile İçi İletişim. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 1-6.

- Varan, A. (2003). EKAR kuramı değerlendirme araçlarının Türkiye güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Yayınlanmamış çalışma, Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, İzmir.
- Yağmurlu, B., Çitlak, B., Dost, A., ve Leyendecker, B. (2009). Türk Annelerin Çocuk Sosyalleştirme Hedeflerinde Eğitime Bağlı Olarak Gözlemlenen Farklılıklar. *Türk Psikoloji Dergisi*, 24(63).
- Yavuzer, H. (2016). *Ana- Baba ve Çocuk* (26. Basım) İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2017). *Çocuk Psikolojisi* (41.Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.

Künye/Cite as

- Yüksel, R. & Demircioğlu, H. (2019). Hollanda'da Yaşayan Türk Kökenli Annelerin Çocukları İle Kurdukları İlişki Örüntülerine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 11-22.